

Erhart, Adolf

**[Senn, A. Handbuch der litauischen Sprache. Bd. II., Lesebuch und
Glosar]**

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná.
1958, vol. 7, iss. A6, pp. 151-152

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101468>

Access Date: 14. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

bulharského období je třeba klást jeho počátky („začenkí“) a do středobulharského období jeho plný rozvoj. O složených tvarech adjektiv v cyrilometodějských překladech mluví v souhlase s velmi rozšířenou tradicí jako o formách se starým členovým významem a překladových ekvivalentech řeckých adjektiv se členem; tento výklad by bylo možno modifikovat v souhlase s výzkumy J. Kurze (Byzantislavica 7, 1937—1938) v tom smyslu, že u složených tvarů adjektiv šlo původně o determinaci specifickou a že jejich význam ani užití se s řeckými adjektivy se členem zcela nekryly.

K následující kapitole o zájmenech bychom podotkli, že poznámka (126) o existenci absolutivních relativ (typu bulh. *što*) i v některých jiných balkánských jazycích by mohla vést nezavěšené čtenáře k mylnému jejich chápání jako „balkanismu“; v skutečnosti běží o jev známý i z jazyků slovanských (srov. na př. čes. lid. *žena, co přišla* nebo rus. *мальчик, što пришёл* a pod.).

Oddíl věnovaný slovesu je uveden obecným přehledem vývoje slovesného systému⁶ a na něj navazují kapitoly o přítomném čase, o imperfektu a aoristu, o futuru, o imperativu (postrádám ve ní zmínku o opisném záporném imperativu s *nedej*), o infinitivu a příděstích.

Jen náčrtkovou povahou má konečně závěrečná část nazvaná *Historická syntax* (145—155). Probírá se v ní stavba jednoduché věty a její hlavní části, zdvojování předmětu, věty tázací, neosobní vazby,⁷ zápor a spojková souvětí. Je uzavřena přehledem syntaktických změn v užívání pádů v střední bulharštině.

Celkem lze o knize prof. Mírčeva říci, že je to příručka podávající dobré základní poučení o nejdůležitějších problémech z dějin bulharštiny. Jakožto učebnice poměrně malého rozsahu neobsahuje ovšem při výkladech o jednotlivých jevech poukazy na eventuelní problematiku nebo odkazy na literaturu a na názory odchylné, nýbrž podává — způsobem jasným a přehledným — vždy jen výklad jeden. Je proto škoda, že ke knize nebyla připojena aspoň jako stručný appendix výběrová bibliografie předmětu.

I přes naše připomínky, z nichž mají ostatně některé jen diskusní ráz a nemusí dojít obecného souhlasu, představuje však recenzovaná kniha dílo zdařilé a užitečné. Těšíme se na její nové vydání i na rozsáhlejší vědeckou historickou mluvnici bulharštiny, na jejíž přípravě prof. Mírčev pracuje.

Radoslav Večerka

A. Senn. Handbuch der litauischen Sprache. Bd. II: Lesebuch und Glossar. Heidelberg, C. Winter, 1957. 279 s.

O nedostatku vhodných pomůcek ke studiu litevštiny jsme psali v předminulém čísle tohoto časopisu (A-4, s. 142). Zdá se však, že zde již dochází k podstatnému zlepšení. Heidelberské nakladatelství C. Winter, dobře známé všem jazykovědcům svými standardními historickými mluvicemi indoevropských i jiných jazyků, vydává v současné době *Handbuch der litauischen Sprache* z pera vynikajícího baltisty A. Senna. Kupodivu vyšel nejprve druhý díl této nové příručky: chrestomatie se slovníkem. První díl — vlastní mluvnice — má teprve následovat.

Celá kniha sestává z pěti oddílů. — První z nich obsahuje ukázky lidové slovesnosti („*Namenloses Volksgut*“): přísloví, říkadla, hádanky, pohádky a písně. — Druhý oddíl je věnován umělé poesii. Je zde zastoupeno celkem 20 autorů: od Donalitia až po žijící básníky. — Třetí oddíl tvoří ukázky prosy, a to jednak krásné prosy (10 autorů), jednak prosy vědecké a novinářské (m. j. výňatky z prací jazykovědců K. Būgy a J. Jablonského). — Čtvrtý oddíl obsahuje náboženské texty, samozřejmě hlavně ze staré doby: *Mažvydas*, *Daukša*, *Bretkūnas*, *Širvydas* a j. Je zde také 9 různých znění litevského Otčenáše (od nejstaršího z r. 1547 až po nejnovější z r. 1935). — Závěrečný oddíl tvoří obsáhlý litevsko-německo-anglický glosář (s. 179—279).

Jméno autora knihy je dobře známo všem, kteří se alespoň částečně zabývali baltskými jazyky. Alfred Senn je původem švýcarský Němec, který strávil asi 10 let na Litvě. Od

⁶ Jako jeden z vývojových procesů bulharského slovesa se tu uvádí též zanikání příč. přít. trpného (m-ového). Ale široce v slavistice přijímaný předpoklad o staré, praslovanské existenci m-ových participií je pochybený, jak ukázal B. Havránek v spise *Genera verbi v slovanských jazycích*.

⁷ Zde je uvedeno (147), že místo starých existenciálních vět se slovesem *byti* (*jestь bogъ na nebesechъ; nikakože běaše vody pitijeje*) užívá se v souč. bulharštině obrátů s *ima* — *njama*; to je prý pro bulharštinu typické, protože ostatní slovanské jazyky v podobných případech zachovávají onen stav starý. Ve skutečnosti však existenciální *iměti* není omezeno jen na bulharštinu, srov. na př. srch. *kad ima hljeba, ima i soli*, nebo pol. *pana w domu niē ma* a pod.

r. 1930 žije trvale v USA, kde přednáší litevštinu na universitě ve Filadelfii. Vedle řady článků a menších prací napsal velmi dobrou učebnici litevštiny (ve známé sbírce Gaspey—Otto—Sauer) a vydává spolu s A. Salysem velký litevsko-německý slovník (původně Niedermann—Senn—Brender). Je tedy osoba nanejvýš povolána k úkolu, který si předsevzal: napsání vědecké učebnice litevštiny, jaká dosud v jazykovědné literatuře chybí. Skutečně předěl *Handbuch der litauischen Sprache II.* svými kvalitami všechny dosavadní pomůcky. Výběr textů poskytuje důkladný obraz litevského jazyka v průřezu časovém a do jisté míry i zeměpisném: vedle moderních textů jsou hojně zastoupeny texty starší (z 18. až 19. století) i nejstarší (náboženské) texty (z 16.—17. století); vedle tvorby psané spisovnou řečí jsou tu i texty nářečně zabarvené (původní ukázky nářečí však chybí). — Mezi ukázkami současné litevštiny je poměrně málo zastoupena tvorba spisovatelů a básníků sovětské Litvy — věc, jež příliš nepřekvapuje u díla vydávaného na Západě. Přece jsou tu však zastoupeni alespoň někteří: V. Mykolaitis-Putinas, A. Vienuolis, zemřelá S. Neris a j. Nejvýznačnější jména současné litevské literatury ovšem chybí: A. Venclova, P. Cvirka, A. Gudaitis-Guzevičius a pod. To je jediný závažný nedostatek Sennovy práce.

V prvních čtyřech oddílech jsou texty velkou většinou převedeny do moderního pravopisu a opatřeny akcenty; v pátém oddílu jsou však ponechány v původním pravopisu. Nářeční zvláštnosti a archaismy jsou vysvětlovány v poznámkách jednak před příslušným textem, jednak pod čarou. Kromě toho předcházejí před každým kusem stručné poznámky o autorovi, příp. i o díle, z něhož je text vyňat (zvláště u starých textů). — Glosář je sestaven velmi důkladně: uvádí mezi hesly na př. i zájmena s celým skloňováním. Dokonce i vlastní jména, vyskytující se v textech, jsou do něho pojata.

A tak bude nová Sennova kniha užitečnou pomůckou pro každého, kdo se chce zabývat vědeckým studiem litevštiny. Hlavně však očekáváme s napětím vyjití 1. dílu, který má vyplnit jednu z nejcitelnějších mezer v jazykovědné literatuře.

Adolf Erhart

H. Koneczna — W. Zawadowski: Obrazy rentgenograficzne głosek rosyjskich, Warszawa 1956, str. 106 a 262 celostránkových obrazových příloh.

Již roku 1951 vyšla práce ředitelky Fonetického ústavu varšavské university Haliny Koneczné „Przekroje rentgenograficzne głosek polskich“, která vznikla na základě spolupráce s Ústavem pro radiologii lékařské akademie ve Varšavě. Výsledkem této nadmíru plodné spolupráce je i další studie prof. H. Koneczné a ředitele Ústavu pro radiologii prof. Witolda Zawadowského „Obrazy rentgenograficzne głosek rosyjskich“ (Warszawa 1956). Záslužná práce, vzniklá pro potřeby studentů rusistiky varšavské university, má část textovou a obrázkovou (262 rentgenogramů ruských hlásek v různých pozicích). Část textová (105 stran) doprovázená palatogramy z prací Bogorodického a Ščerby, zpracovává na základě materiálu získaného od 4 zkoumaných osob (3 žen a 1 muže, vesměs ruské národnosti) nejdříve samohlásky přízvučné, pak samohlásky nepřízvučné a nakonec souhlásky. Za každou z těchto tří kapitol je podána v obecných shrnutích celková charakteristika dané skupiny ruských hlásek, jejich srovnání s příslušnými hláskami polskými a případně i poznatky z historické fonetiky slovanských jazyků. Obě citované práce jsou významným přínosem pro srovnávání fonetických rysů slovanských jazyků a pokračováním výzkumu artikulace pomocí x paprsků, pro který u nás založil tradici v r. 1926 Boh. Hála. („Artikulace českých zvuků v roentgenových obrazech.“)

Lubomír Bartoš